

İNFORMASIYA ƏSRİNDƏ MƏRKƏZLƏŞMİŞ KİTABXANA SİSTEMLƏRİNİN DURUMU

(Bakı Şəhər Xətai Rayon MKS-in təmsalında)

Siyasi, iqtisadi və ideoloji sahədə ciddi dəyişikliklərin baş verdiyi bazar iqtisadiyyatı şəraitində cəmiyyətdə informasiyanın rolu getdikcə artır. Cəmiyyətin informasiya tələbatının ödənilməsi kitabxanaların işinin yeni siyasi, iqtisadi və ideoloji proseslərə tabe edilməsini və demokratik proseslərə xidmət etməsini irəli sürür. Bəşəriyyət tarixinə nəzər salarkən belə bir qanunauyğunluq aşkar olunur ki, hər bir əsr özünəməxsus inkişaf prosesi ilə xarakterizə olunduğu kimi XXI əsr də informasiya əsri hesab olunur. Bunun əsas səbəbi sənaye cəmiyyətindən informasiya cəmiyyətinə keçidlə informasiyanın cəmiyyətin əsas aparıcı qüvvələrindən birinə çevrilməsi ilə əlaqədardır. Müstəqillik şəraitində Azərbaycan kitabxanaları, xüsusən də MKS-ləri qarşısında duran ən ümdə vəzifə müasir Azərbaycan cəmiyyətini informasiyalaşdırmaqdır.

Informasiyalaşdırma anlayışı «informasiya, informasiyalaşdırma və informasiyanın mühafizəsi haqqında» Azərbaycan Respublikası Qanununda (3 aprel 1998-ci il) belə açıqlanır: «informasiyalaşdırma informasiya ehtiyatlarının formalaşması, təqdim edilməsi, istifadə olunması əsasında dövlət hakimiyyəti və yerli özünüidarəetmə orqanlarının, təşkilati-hüquqi və mülkiyyət formasından asılı olmayan bütün müəssisə, idarə və təşkilatların, vətəndaşların informasiya tələbatlarının və bu sahədəki hüquqlarının təmin edilməsinin optimal şəraitinin yaradılması üçün təşkilati, sosial-iqtisadi və elmi-texniki prosesdir».

Müasir şəraitdə MKS-lərin başlıca vəzifələrindən birini onlarda informasiya texnologiyasının inkişafı tutur. Müasir, inkişaf etmiş, təkmilləşmiş informasiya texnologiyası olmadan, bütövlükdə informasiya işini avtomatlaşdırmadan, yüksək texnologiyaya malik mərkəzlər yaratmadan, hər cür informasiya mərkəzi və saxlayıcısı olan kitabxanaları kompüterləşdirmədən informasiyalaşdırılmış cəmiyyətdən danışmaq olmaz. Məhz bu vəzifənin layiqincə yerinə yetirilməsinə xidmət etmək məqsədilə Xətai rayon MKS ilə yanaşı bütün Azərbaycan kitabxanaları

qarşısında onların informasiya texnologiyasının inkişaf etdirilməsi dayanır. Kitabxanaları avtomatlaşdırmadan və kompüterləşdirmədən informasiyalaşdırılmış cəmiyyətdən danışmaq lüzumsuz olduğu haqqında təsəvvür yaratmaq olar.

Respublikamızın bütün MKS-ləri kimi Xətai rayon MKS də əsrin sürətli inkişafı ilə ayaqlaşmaq üçün yeni texnologiyaların tətbiqi prosesində ön cərgədə getməlidir. Gələcəyin global informasiya məkanında MKS-in yeri indiki şəraitdə atılacaq addımlardan çox asılıdır. MKS hazırda yeni elektron nəşrlər və elektron daşıyıcılar vasitəsilə informasiya mübadiləsi qarşısında böhran dövrünü yaşayır. Azərbaycanın müasir iqtisadi vəziyyətini, müharibə şəraitinin mövcudluğunu nəzərə alaraq bu problemin aradan qaldırılması üçün böyük zaman intervalının mövcudluğu şübhəsizdir.

Məlum olduğu kimi, nəinki kitabxanalar, hətta istənilən müəssisə öz inkişafını tənzimləmək və yüksəltmək üçün ilk növbədə özünün iqtisadi inkişaf proqramının hazırlanmasını həyata keçirməlidir. Belə bir vəziyyətdə bütün kitabxanalarla yanaşı Xətai rayon MKS-in də informasiya mühitində rolunu müəyyən edəcək öz gələcək inkişaf proqramının hazırlanması məqsəduyğundur. Məhz bu proqramın aparıcı bölməsi kitabxananın kompüterləşdirilməsi təşkil etməlidir.

Qeyd etmək lazımdır ki, Xətai rayon MKS-də son on ildə bu dəyişikliklər o qədər də əsaslı və çevik olmayıb, kitabxana xidmətinin əvvəlki ənənəvi formaları dəyişməz olaraq qalmışdır. MKS-ə istifadə üçün müasir elektron hesablama maşınlarının verilməsinə baxmayaraq onlardan yalnız müxtəlif kompüter oyunlarından istifadə etməklə istifadə edilir. Müasir dövrdə MKS qarşısında duran başlıca vəzifə kimi kompüter texnologiyasının köməyi ilə kitabxanaya global informasiya mühiti olan Internetin tətbiq edilməsinə başlamaq durur.

İndi elmi və mədəniyyətin inkişafını Internetsiz təsəvvür etmək qeyri-mümkündür. Məhz Internet ümumdünya informasiya məkanından səmərəli istifadə etmək üçün əvəzolunmaz və unikal vasitə hesab olunur. XXI əsrin informasiya texnologiyalarının xarakterik inkişaf istiqamətləri içərisində müxtəlif növlü, tipli və məzmunlu sənədləri mühafizə edən elektron informasiya daşıyıcılarının hazırlanması, sistemləşdirilməsi, mühafizəsi və şəbəkə rejimində uzaq məsafədən istifadəsi vacib yer tutur. Bütün bu istiqamətlər kompleks şəkildə elektron kitabxanaların yaradılmasında və elektron kitabxana-informasiya təminatının təşkilində istifadə olunur. Məhz elektron kitabxanalar bütün tip kitabxanalar tərəfindən yaradılan və şəbəkə xidməti imkanlarını xeyli genişləndirən informasiya sistemləridir.

Elektron kitabxanaların yaradılmasının bir sıra müsbət cəhətləri vardır. Belə ki, oxucu bunun vasitəsilə istənilən kitabxananın informasiya resurslarından istənilən vaxt və istənilən yerdə istifadə etmək imkanı əldə edir. Müasir dövrdə nəinki Xətai rayon MKS-in, bütün Azərbaycanın kitabxana şəbəkəsi qarşısında elektron kitabxana şəbəkəsinin yaradılması problemi durur. Elektron kitabxanaların yaradılmasına bayağı yanaşmaq olmaz. O, böyük maliyyə vəsaiti və yüksək ixtisaslı kadrların hazırlanmasını tələb edir ki, buna da dövlətin təşkilati, texniki və normativ-hüquqi dəstəyinin verilməsi vacib şərtlərdəndir.

Xətai rayon MKS-inüzləşdiyi ən çətin məsələlərdən biri də maliyyə problemdir. Maliyyələşdirmə mənbələri olmadan yeni layihələrin, strateji planların həyata keçirilməsi qeyri-mümkündür. Bu gün kitabxanalara maliyyə yardımını göstərən fondlar mövcuddur. Onlardan Soros fondu, Avroasiya fondu və digərlərinin adını çəkmək yerinə düşər. Xətai rayon MKS bu fondların imkanlarından bacarıqla istifadə etməlidir. MKS belə fondların yardımını nəticəsində kitabxananın strukturunda dəyişikliklər aparmaqla yeni iş yerlərinin və bölmələrinin təşkilində, oxucuların İnternetdən sərbəst istifadəsini təşkil etməkdə, məlumat-informasiya xidmətində kompüterlərdən istifadə edilməsinin təşkilində və digər bu problemlərin həll edilməsində müsbət nəticə əldə edə bilər.

Elmi-texniki tərəqqinin sürətlə inkişaf etdiyi müasir dövrdə cəmiyyət üzvlərinin texniki yeniliklərə, elmi kəşflərə və bunları özündə əks etdirən kitablara marağı gündən-günə artdığı üçün müasir oxucu dünyada baş verən ictimai-siyasi hadisələrlə maraqlanır, beynəlxalq hadisələri izləyir, elm və texnikanın son nailiyyətlərini öyrənməyə səy göstərir. Belə bir şəraitdə kitabxanaların, xüsusən də mərkəzləşmiş kitabxana sistemlərinin öhdəsinə düşən vəzifələr də qat-qat artır. İndi kitabxanalar elmi nailiyyətlərin, qabaqcıl təcrübənin yayılmasında daha fəal rol oynamalı, mütəxəssislərə fəal surətdə elmi-texniki məlumatları çatdırmaq kimi çox mühüm vəzifəni yerinə yetirməlidirlər.

ƏDƏBİYYAT

1. «*Informasiya, informasiyalaşdırma və informasiyanın mühafizəsi haqqında*» Azərbaycan Respublikasının Qanunu // *Azərbaycan Respublikasının qanunvericilik toplusu*. – 1998. – №6. – s.1215.

2. Kazimov R. *Kitabxana işinin iqtisadiyyatı: Dərs vəsaiti*. – B.: Bakı Universiteti Nəşriyyatı, 2004. – 88 s.

3. Bakı Şəhər Xətai Rayon MKS-in 1990-2004-cü illər hesabatları.